

samo jedna klica, koja se je sačuvala i pod Turcima - i to je opština. U opšti ni beše načelo "demokratsko" (kao što ga zovu na suvremenom jeziku) t.j. svi su članovi opštine - ravnopravni između sebe; a knez opštinski, vlast je izborna. Njega biraju i zbacuju članovi opštine. Za vreme Turaka, turske su vlasti do duše uticale na izbor opštinskih knezova, ali je narodna volja opet bila merodavna; ako li je knez i protiv volje opštine ostajao knez, a tužbe kod turskih vlasti nisu pomagale, tada je narod imao sredstava da ga prinudi na ostavku. Ta se sredstva upotrebljuju i danas u Srbiji n.pr. upaliti kmetu seno ili žito na guvnu, ili vajati ili koš sa žitom, i t.d. Nego to su bili izuzetni slučajevi. U glavnome može se reći: da se kmetovska vlast dobijala voljom i izborom naroda. Prema ovakoj osnovnoj organizaciji, izgleda kao najprirodnije da je u srpskoj novoj državi cela državna organizacija osnovana na izbornom - demokratskom načelu. Same vođe što se istakoše na čelo naroda, behu dobrovoljnim pristankom naroda priznate za vođe. Oni nemadoše druge sile osim naroda, niti drugih kakvih prava, osim da vode i zapovedaju u boju. Načelo njiove vlasti na prvi pogled beše takode izborno demokratsko.

Siprijan Robert francuski putnik koji je proputovao naše krajeve i dobro proučio naš narod, veli na jednom mestu u svom delu "Hrišćani u Turskoj"¹⁸ da je dugotrajno ratovanje od 1804. do 1813. god. učinilo te su vojvode i vrhovni vožd zadobili diktatorsku neograničenu vlast nad narodom, a da toga nije bilo, veli S. Robert, već da je neka hrišćanska sila odjedared uništila tursku vlast, pa ostavila narodu, da se sam organizira, cela bi mu državna organizacija bila demokratska. U ovom mišljenju ima dosta istine. Naročito što se veli da je devetogodišnje ratovanje učinilo te se je u Srbiji obrazovala neograničena vlada.⁽²¹⁾ U prirodi čovekovojoj leži da se u opasnim trenucima kao što su bojevi, ljudi hrabri i energični, umni i preduzimljivi ističu napred, a slabiji idu za njima - pokoravaju im se. Tako se kod sviju ratničkih plemena kod prvobitnih naroda ističu prirodne poglavice. Njih niko nije ni "izabrao" ni "postavio". Njih je iznela na vrh njiova lična vrsnoća, narod ih je samo priznao. Ako je bilo i u srpskom ustanku - tako su postali gospodari - vođe, koji su se u prvi mah istakle pred narodom u borbi protiv Turaka. Mi ćemo docnije viditi kako se razvila i utvrdila gospodarska vlast u Srbiji, ali predhodno nužno je da znamo osnovne pojmove patrijarhalnog društva. Tada će se lakše razumeti ne samo postanak "gospodara" u srpskom narodu nego u opšte postanak monarhične vlasti.

Ima vrlo mnogo ljudi, koji ne mogu da razlikuju društvo osnovano na načelima patrijarhalnim od društva, koje je osnovano na načelima